

GÖRKƏMLİ AZƏRBAYCAN ALİMİ MƏMMƏDHÜSEYN TƏHMASİBİN FOLKLORŞÜNASLIQ FƏALİYYƏTİ

Məmməd Hüseyin Təhmasib

Günəş Cəbraylova
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
E-mail: g.jabrayilova@yandex.ru

nəticəsində çoxlu folklor nümunələri toplanmışdır". (10, s. 10) Toplayıcılıq fəaliyyətinə o, XX əsrin 30-cu illərindən başlayıb. "Onun toplayıcılıq sahəsində ilk uğuru "Nizami əsərlərinin el variantları" olmuşdur. "Nizami əsərlərinin el variantları" adlı 20 çap vərəqi həcmində kitab mütəfəkkir şairin 800 illik yubileyi münasibətilə Hümət Əlizadə ilə Məmməd Hüseyin Təhmasibin birgə toplayıb tərtib etdikləri dəyərli mənbə idi. "Azərbaycan el ədəbiyyatının, yaddaş ədəbiyyatının bu qüdrətli biliciləri milli folklorlardan qaynaqlanaraq Azərbaycan ədəbiyyatına dünya şöhrəti qazandıran şairin əsərlərinin təsiri ilə yaradılmış, xalq tərəfindən maraqla qarşılanaraq kütləviləşən, folklorlaşmış əfsanə, nağıl və dastanları yaddaşlardan yazıya köçürməklə folklorşünaslıq elmi üçün yeni tədqiqat obyektinə araya-ərsəyə gətirmişdilər". (8, s. 3)

O, 1939-cu ildə "Aşığın səsi", 1941-ci ildə "Azərbaycan nağılları" (I hissə), 1942-ci ildə "Bayatılar" kitablarını nəşr etmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, "Azərbaycan nağılları"nın ilk çoxcildliyinin I cildinə daxil olan 30 nağıldan 18-ni özü toplayıb. 1960-1964-cü illərdə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyası tərəfindən nağılların növbəti beşcildliyinin hazırlanmasında yaxından iştirak edib. Məmməd Hüseyin müəllimin tərtib etdiyi nağıllar kitabı 1965-ci ildə "Qisseyi-Azərbaycan" adı ilə Tehranda farsca nəşr olunub. 1949, 1956 və 1959-cu illərdə onun yaxından iştirakı ilə "Koroğlu" eposu işıq üzü görüb. "Dünya xalqlarının eposları ilə müqayisədə ləyaqətli yer tutan "Koroğlu"nun ən mükəmməl nəşri M.Təhmasibin çoxillik əməyinin məhsulu sayılır. Eposa müqəddimə və şərhlər yazmış M.Təhmasib "Koroğlu" ilə bağlı araşdırmalarını bununla bitirmişdir. Professor M.Təhmasib doktorluq dissertasiyalarından birinə yazdığı rəydə "Koroğlu" eposu ilə bağlı qeyd etmişdir: "Öz yayılma vüsətinə görə dünya eposunda "Koroğlu" kimi bir əsər təsəvvür etmək çətinidir. O, din və dil ayrılıqlarına baxmayaraq, orta əsrlərdə çox möhkəm olmuş bütün siyasi-inzibati sərhədləri aşmış, ən azı Qafqaz, İran, Əfqanıstan, Orta Asiya, Ərəbistan, Sibir və Avropanın bir sıra xalqla-

rı içərisində çox geniş şəkildə yayılmış, variantlar, versiyalar əmələ gətirmişdir". (8, s. 3)

Professor M.Təhmasibin folklor əsəri obrazlar haqqındakı məqalələrinin, eləcə də dastanlarımızın ayrı-ayrı mifoloji elementlərinin də araşdırıldığı monoqrafiyasının Azərbaycan mifologiya elminin inkişafında böyük əhəmiyyəti olmuşdur. M.Təhmasib "Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər)" adlı monoqrafiyasında "Koroğlu" dastanından geniş şəkildə bəhs etmiş, dastanın mifoloji elementlərini də araşdırmışdır. Xalq yumoru və satirasının sistem halında öyrənilməsi və tədqiqi məsələsinə Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra – XX əsrin 20-ci illərindən etibarən diqqət yetirilməyə başlandı. 30-cu illərdən, xüsusilə sovet yazıçılarının 1934-cü ildə keçirilmiş I Ümumittifaq qurultayından sonrakı dövrlərdə şifahi xalq ədəbiyyatına, onun sevilmə janrlarından biri olan lətifələrin toplanması və nəşri işinə maraq artmışdı. Azərbaycanda Hənəfi Zeynallıdan sonra lətifə janrının tərtibi və nəşri ilə M.Təhmasib məşğul olub. Onun tərtib etdiyi lətifə kitabları 1939-1940-cı illərdə çapdan çıxb. 1956-cı ildə M.Təhmasib 400-ə yaxın Azərbaycan xalq lətifəsini əhatə edən üçüncü və daha mükəmməl kitabını hazırlayıb çap etmişdi. Kitab yazdığı ön sözdə müəllif lətifələrin janr kimi növü, tarixi, Azərbaycanda onların tədqiqi məsələləri haqqında ətraflı məlumat verib. 1958-ci ildə Azərbaycan Elmlər Akademiyası Nəşriyyatı tərəfindən rus dilində "Molla Nəsrəddinin lətifələri" ("Анекдоты Молла Насреддина") adlı kitabı geniş müqəddimə, bəzi lətifələrin variantlarını, eyni zamanda, izahə ehtiyacı olan çətin ifadə və sözlərə dair şərhlər yazıb. "Həmin kitabda müəllif lətifələri "Molla və dövlət adamları", "Molla və qazılar", "Molla və din xadimləri", "Molla evdə"... kimi bölmələr altında qruplaşdırmış, tematik təsnifat üzrə ayırmışdır. Bu bölgü prinsipi (şərhlər istisna olmaqla) Azərbaycan dilindən tərcümə edilmiş və Moskva Dövlət bədii nəşriyyatı tərəfindən 1962-ci ildə çap olunmuş "Анекдоты Молла Насреддина" kitabında saxlanılmışdır". (5, s. 20) Bu nəşrə M.Təhmasib ön söz yazıb. Elmi araşdırmaları ilə Azərbaycan folklorşünaslığının nəzəri-metodoloji əsaslarını hazırlayıb, şifahi xalq ədəbiyyatımızın müxtəlif növlərinə aid elmi əsərlər yaradıb. 1945-ci ildə folklorumuzun qədim növlərindən olan "Mövsüm və mərasim nağmələri" adlı dissertasiya və nağıllarımızın təhlilinə həsr edilmiş bir sıra elmi məqalələr ərsəyə gətirib. Bunlardan "Azərbaycan nağıllarında keçəl", "Əfsanəvi quşlar", "Azərbaycan xalq ədəbiyyatında div surəti" adlı məqalələr xüsusilə əhəmiyyətlidir. Həmin məqalələr vasitəsilə M.Təhmasib Azərbaycan nağıllarının qədimliyini, bir sıra surətlərin tarixi kökləri məsələsinə izah etməyə çalışmışdır. Məsələn, "Azərbaycan nağılında keçəl" məqaləsində belə bir fikir vurğulanır ki, "Azərbaycan nağılları öz qəhrəmanlarını bəzən Yəmən, Hind, Yunanıstan, Misir, Çin və başqa bu kimi yerlərdən gətirdiyi kimi, hadisənin gedişi məhəllini də bu saydığımız çox uzaq, bəzən tarixi və bəzən hətta mifik yerlərə təyin edir. Lakin buna baxmayaraq, hamısı Azərbaycanın öz ictimai-siyasi-təbii varlığı içində yaranmış, hadisələri Azərbaycan xalqının içərisində gedən siniflər mübarizəsindən doğmuş, öz adət və ənənələri əsasında qurulmuş nağıllardır". (10, s. 117) Alim "Azərbaycan xalq ədəbiyyatında

div surəti" adlı məqaləsində div surətinin Azərbaycan xalqının dini inancları, dünyagörüşü ilə sıx bağlılığını araşdıraraq göstərmişdir ki, "divlərin əsəri bir surət olmaq etibarilə, daha qədim əsərdə bugünküün əksinə – xeyirxahlıq qüvvəsi, hətta Günəş-işiq və musiqi ilahəsi olduğu aydın görünməkdədir. Bu surətin bugünkü xalq ədəbiyyatımızda deyilənlərin daha çox əksini ifadə edən bir surətə çevrilməsinin səbəbi zərdüştilik və "Avesta"dır. Yalnız yeni dini fəlsəfi əsərin, bu yeni dünyagörüşünün təsiri nəticəsi kimi, daha qədim əsərdə Günəşlə əlaqədar başlıca xeyirxah qüvvələrdən birisi olan div zülmətin yaradıcısı hesab edilən şər qüvvəsinə çevrilmişdir. Bu işə yuxarıda deyildiyi kimi, ümumiyyətlə, "Avesta" ilə bizim xalqıyatımız arasındakı əlaqənin yaxınlığını göstərən misallardan birisi olaraq, əsas küllün bir cüzünü təşkil etməkdədir". (10, s. 141-142)

Beləliklə, nağıllarımızın qorxunc div obrazı "Avesta"dakı qaranlıq qüvvələri ifadə edən canlılar kimi düşüncəmizə daxil olub. Divin cənnətinin haşərat və quşlarda olması etiqadı "Avesta"nın təsiriindəndir. M.Təhmasib məqalənin yazılmasında "Məlikməmməd", "Yetim İbrahim", "Şahzadə Mütəlib", "Tapdıq", "Məlikməmməd və Məlik Əmcəd" nağıllarından, Ay və Günəş haqqında əfsanələrdən və zərdüştiliyin müqəddəs kitabı olan "Avesta"dən bədii material kimi bəhrələnib. Alimin dastanşünaslıq araşdırmaları folklorşünaslıqda çox yüksək qiymətləndirilib. "Azərbaycan şifahi ədəbiyyatının zəngin janrlarından sayılan dastanların çoxəsrlik tarixi vardır. Dastanlar xalqın adət-ənənələrini, onun mənəvi keyfiyyətlərini, daxili və xarici düşmənlərə qarşı qəhrəmanlıq mübarizələrini öyrənməkdə zəngin material verir". (3, s. 168-175)

Uzun illər Azərbaycan eposunun – dastanlarının tarixi öyrənilməmiş qalırdı. Bu sahədə ilk addımlarını atanlardan biri M.Təhmasib oldu. "Bela bir səhəni araşdırmaq professorun uzunillik elmi axtarışları və səyi nəticəsində öz həllini 1972-ci ildə nəşr etdiyi "Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər)" adlı əsərdə tapmışdır". (1, s. 391) Aydınlaşır ki, "Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanları istisna olmaqla 150-yə yaxın Azərbaycan dastanı əsaslı şəkildə araşdırılmayıb. Azərbaycan dastanları ilk dəfə daha mükəmməl şəkildə M.Təhmasib tərəfindən təsnif edilmişdir. Görkəmli alim dastanlarımızı bu şəkildə qruplaşdırıb:

1. Qəhrəmanlıq dastanları;
2. Məhəbbət dastanları;
3. Ailə-əxlaq dastanları.

Bu təsnifata əsasən müəyyən etmək mümkün oldu ki, Azərbaycan folklorunda mövzu rəngarəngliyi və miqdar etibarilə məhəbbət dastanları üstünlük təşkil edir. Monoqrafiyada ilk dəfə "Kitabi-Dədə Qorqud" və "Koroğlu" dastanlarının yaranma, tərcümə, nəşri və tədqiqi tarixinə nəzər salmış və bu dastanlarla bağlı geniş araşdırmalar aparmışdır. M.Təhmasibə görə, Dədə Qorquda adı ozan kimi baxmaq olmaz. "Müəllifin fikrincə, onun adı ilə bağlı olan... adı ozanlar daha çox qopuz götürüb, "eldən-ələ", "bəyden-bəyə gəzən"... ifaçılardır, onlar özləri yaratmışlar, ancaq yaradılmışları ifa edir, yaşadırlar, xalqa çatdırırlar..., yaradıcısı isə, əbədəyə girən, Dədə Qorquddur". (4, s. 34) M.Təhmasib həm də "Qorqud"un etimoloji mənasını verir və hesab

edir ki, ozan-aşıq sənətinin mənşəyi haqqında qədim etiqadlar yada salınsın. Dədə Qorqudun əsas xüsusiyyətləri nəzərdən keçirilsin.

Folklorşünas-alim "Koroğlu" dastanının birinci qolunun qədim bahadırlıq nağılları, sehrli nağıllarla, əsətiri görüşlərlə səsələşdiyini elan edir. M.Təhmasib bir tədqiqatçı kimi Aşıq Ələsgər, Sarı Aşıq, Aşıq Valeh, Aşıq Şəmsir və digər görkəmli aşıqların taleyinə işıq getirmişdir. Məsələn, alim Sarı Aşıqın aşığı ədəbiyyatında təcnis yaradıcılığının inkişafında mühüm rol oynadığına yüksək qiymət verərək yazır: "Məlumdur ki, Sarı Aşıq bayatı ustasıdır. Bu saat onun adı ilə bağlı qəbir də, günbəz də zaman keçdikcə yer üzündən silinib gedəcək, lakin xalq şeirimizin ən gözəl inciləri olan Sarı Aşıq bayatları ürəklərdən silinməyəcək, dillərdən düşməyəcəkdir". (9, s. 227) Pak məhəbbət aşığı, gözəllik aşığı, gözəllik nəğməkarı hesab etdiyi və yaradıcılığına yüksək dəyər verdiyi Aşıq Ələsgərin əsərlərinin nəşri haqqında maraqlı məlumatlar verərək qeyd edir ki, "Ələsgərin şeirləri 1934, 1935 və 1937-ci illərdə Hümmət Əlizadə tərəfindən toplanıb nəşr edilmişdir. Hümmət aşığın şeirlərini kəmiyyətə nəşrdən-nəşrə artırmış, keyfiyyətə də mümkün qədər orijinala daha çox yaxınlaşdırmışdır. Dördüncü dəfə bu şeirləri seçmə şəkildə aşığın nəvəsi İslam Ələsgərov nəşr etdirmişdir. 1946-cı ildə isə Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun elmi ekspedisiyası iki ay Göyçə və Kəlbəcərdə olmuş, Ələsgəri tanıyanların, onun şeirlərini əzbər bilənlərin yardımı ilə aşığın ədəbi irsini bir qədər daha dəqiqləşdirmişdir. İnstitut aşığın oğlu Talibə nəvəsi İslam tərəfindən Akademiyaya təqdim edilmiş son variantı da nəzərə alaraq 1963-cü il nəşrini tərtibləmişdir". (10, s. 365) Bu kitaba Aşıq Ələsgərin müxtəlif məzmunlu kitabları ilə yanaşı, Aşıq Ələsgərlə bağlı 7 rəvayət də daxil olunub. "Şah İsmayıl-Gülzar", "Valeh və Zərniyar", "Novruz-Qəndab", "Xəstə Qasım" kimi bir çox dastanların səhifələrini vərəqləmiş və onları təhlil etmişdir.

M.Təhmasibin yaradıcılığında mərasim folklorunun toplanması, nəşri və tədqiqi də mühüm yer tutur. O, 1945-ci ildə müdafiə etdiyi "Xalq ədəbiyyatımızda mərasim və mövsüm nəğmələri" adlı namizədlik dissertasiyası ilə Azərbaycan folklorşünaslığında mərasim folklorunun sistemli şəkildə araşdırılmasının əsasını qoyub. "VII əsrə qədər Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı", "Adət, ənənə, mərasim, bayram", "Üç hadisə ilə bağlı mərasimlərimiz", "Ata-baba-günü mərasimləri", "Hodu-hodu" və digər məqalələrində xalq ədəbiyyatımızda və adət-ənənələrimizdə iz buraxan mərasim və mövsüm nəğmələrinin təhlili aparılıb.

M.Təhmasibdə Kərkükdə yaşayan Azərbaycan türkləri ilə ədəbi-folklor əlaqələri maraqlı doğurub. 1968-ci ildə nəşr olunmuş "Kərkük bayatları" kitabı haqqında yazdığı "Uzaq ellərin yaxın töhfələri haqqında" məqaləsində İraq-Kərkük azərbaycanlılarının dərd-kədəri hopmuş bayatı yaradıcılığına münasibətini bildirir. Müəllif, eyni zamanda, bayatı sözünün mənasına, onun barəsində M.Kaşğari, S.Mümtaz, Ə.Dəmirçizadə kimi dilçi alimlərin, tədqiqatçıların yaradıcılığında verdikləri açıqlamalara diqqət yetirir. Ş.İ.Xətai, Sarı Aşıq, F.Köçərli, A.Səhhat yaradıcılığında da "bayatı" sözünün mənasını dəyərləndirir. Məqalədə, eyni zamanda, bizim bayatlarla Kərkük xoryatları arasında bir mənən, ruhən, forma və ifadə tarzi cəhətdən əlaqə olduğuna diqqət yetirilir: "Kitabda verilmiş yüzlərlə xoryat

bizim bayatlarla tamamilə eyniyyət təşkil edir, onlardan heç nə ilə fərqlənmir. Bir sıra xoryatlar isə bizim bayatların çox bənzər əkiləri-variantlarıdır". (1, s. 454)

Şifahi xalq yaradıcılığının maraqlı janrlarından biri, lakonikliyi və mənalılığı ilə yadda qalan hikmətli ifadələri – atalar sözlərini Təhmasib İraq-Kərkük folkloru daxilində araşdırır, onları məzmun, mənə, tarixilik baxımından təhlil edərək yazır ki, "Əgər qədim Şumerin atalar sözü ilə bugünkü amerikalıların atalar sözü arasında bu dərəcə yaxınlıq varsa, türkdilli xalqların da belə zəngin janrları arasındakı yaxınlıq, şübhəsiz ki, daha çox olmalıdır, vardır da". (10, s. 464) Məsələn, "Azərbaycan" qəzetinin 1972-ci il 12 mart tarixli nömrəsində isə M.Təhmasib yazır ki, "Bütün dünyada heç elə bir xalq təəvvür etmək mümkün deyil ki, bu janr onda olmasın. Öz mənşəyini qədim dövrlərdən götürüb gələn, insan həyatının bütün mərhələ və sahələrini əhatə edən, bu gün də yaranmaqda olan yeni nümunələrlə zənginləşən bu tükənməz xəzinənin toplanması, nəşri və tədqiqi çox böyük əhəmiyyətə malikdir..." (10, s. 466) Müəllif məqalədə İraq-Kərkük atalar sözlərinin toplanması və nəşri haqqında məlumat vermişdir. M.Təhmasib folklor və yazılı ədəbiyyatımızın qarşılıqlı əlaqələrində də söz açmışdır. O, "yazılı ədəbiyyatın şifahi ədəbiyyat əsasında yaranıb, sonrakı inkişafında bəhmişə ondan qidalanması və istifadə etməsinin şübhəsiz olduğunu, bu barədə çox deyildiyini yada salır. Bununla yanaşı, şifahi ədəbiyyat örnəklərində, xüsusilə də dastan yaradıcılığında yazılı ədəbiyyatdan az istifadə edilməsini də göstərir". (4, s. 128) "Nəsimi və xalq poeziyası", "Ədib alim", "Cəfər Cabbarlı və şifahi ədəbiyyat" və digər məqalələrində bir çox klassik və müasir yazıçı və şairlərimizin folklorun, demək olar ki, bütün janrlarından bəhrələndiyi məsələlərinə toxunulur. Onun görkəmli folklorçu H.Əlizadə ilə birlikdə toplayıb nəşr etdirdiyi "Nizami əsərlərinin el variantları" kitabı da diqqəti cəlb edir.

Uşaq folkloruna münasibət bildiren tədqiqatçı-alim uşaq folklorunun toplanması, tərcüməsi və nəşrinə XX əsrin əvvəllərindən başlanıldığını söyləyir. Uşaq folklorunun ilk nümunələri isə "Rəhbər", "Dəbistan" və "Məktəb" jurnalları olmuşdur. Bu jurnallar öz səhifələrində folklor nümunələrinə geniş yer vermişdir. "Məktəb" jurnalında folklor münasibət məsələsi" adlı məqalədə M.Təhmasib uşaq folklorunun öyrənilməsinə jurnalda gedən folklor nümunələrinin böyük rolu olmasından xəbər verir: "Məktəb" jurnalında xüsusi səliqə və ardıcılıqla işlənən iki şöbə olmuşdur. Bunlardan biri "Qorxulu nağıllar", ikincisi isə onun əksi olan "Gülməli nağıllar" şöbələridir. "Qorxulu nağıllar" rubrikası altında Süleyman Sani Axundovun uşaq ədəbiyyatımızın ən yaxşı klassik nümunələri hesab edilən məşhur hekayələri hissə-hissə dərc olunurdu". (10, s. 467) S.S.Axundovun uşaq nəşri yaradıcılığını jurnal əsasında təhlil edən M.Təhmasib yazıcının "Qorxulu nağıllar"ı ilə Azərbaycan uşaq ədəbiyyatını forma, məzmun və üslub baxımından yeniləşdirdiyini, Azərbaycan uşaq nəşri tarixində yeni yol, yeni ciyri açdığını söyləyir. Uşaq folklorunun inkişafında rəvayətlərin, lətifələrin bir himayəçi kimi çıxış etdiyini bildiren tədqiqatçı jurnalın "Gülməli nağıllar" bölməsinin əsasən avamlığı, nadanlığı, savadsızlığı nümayiş etdirən kiçikhəcmli satirik nağıllardan, qaravəllilərdən, lətifələrdən,

əfsanələrdən, rəvayətlərdən və bunlardan faydalanma yolu ilə yazılmış əsərlərdən tərtib olunması haqqında məlumat verir.

Məmmədhusəyn Təhmasib uşaq folkloru irsinin inkişafında folklor nümunələrinin və folklorlardan qidalanan bədii əsərlərin, o cümlədən dövrü mətbuatın, xüsusilə uşaqlar üçün nəşr edilən jurnalların əvəzsiz xidmətinin olduğunu xüsusilə qeyd etmişdir. Bir məsələni də qeyd etmək lazımdır ki, M.Təhmasibin təhlilini apardığı, öyrəndiyi və nəşr etdirdiyi folklor nümunələrinin müəyyən bir qismi milli mədəniyyət abidələri kimi tarixi-etnik irsimizə daxil olmuşdur. Oğuz türklərinin dastanı və bütün türk dünyasının mədəni abidəsi "Kitabi-Dədə Qorqud" Azərbaycan xalqının ictimai-siyasi və mədəni həyatının ilkin orta əsrlərdəki güzgüsüdür. 1300 ildir yol gələn Dədə Qorqud boyları dünya miqyasında Azərbaycan oğuzlarının canlı tarixini söyləməklə yanaşı, onların bədii-estetik təfəkkürünü də daşımaqdadır.

1997-ci il aprelin 20-də ümummilli lider Heydər Əliyevin "Kitabi-Dədə Qorqud"un 1300 illik yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar imzaladığı fərman, YUNESKO çərçivəsində, Drezden, Moskva, Türkiyənin müxtəlif şəhərlərində təşkil olunan yubiley tədbirləri, 2000-ci ilin aprelinədə Bakıda Türkdilli Dövlətlər Birliyinin VI zirvə toplantısına

Ədəbiyyat:

1. Abbaslı İ. Folklorşünaslıq axtarışları: I cild. Bakı: Elm, 2009, 512 s.
2. Ağaverdi X. Folklor və dövlətçilik. Bakı: Elm və təhsil, 2014, 84 s.
3. Ələkbərova Ş. "Koroğlu" eposu nəşri və tərcüməsi tarixindən//Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqatlar. Kitab VI. Bakı: Elm, 1981.
4. Əliyeva X. Məmmədhusəyn Təhmasibin folklorşünaslıq fəaliyyəti. Bakı: Nurlan, 2009, 156 s.
5. Fərzəliyev T. Azərbaycan xalq lətifələri. Bakı: Elm, 1971, 120 s.
6. Folklor və dövlətçilik düşüncəsi. II kitab. Bakı: Elm və təhsil, 2017, 260 s.
7. Folklor və yazılı ədəbiyyat. II kitab. Bakı: Elm və təhsil, 2017, 224 s.
8. Məmmədov Ş. Azərbaycanın ilk folklorşünas alimi. "Azərbaycan müəllimi" qəz., Bakı, 2011, 28 yanvar.
9. Təhmasib M.H. Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər). Bakı: Elm, 1972.
10. Təhmasib M.H. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı: Mütərcim, 2010, 488 s.
11. Yaqubqızı M. Azərbaycan folklorunda tolerantlıq və multikulturalizm (Şəki-Zaqatala bölgəsində yaşayan xalqların və etnik qrupların folklor örnəkləri əsasında). Bakı: Elm və təhsil, 2016, 184 s.

Резюме

Автор статьи исследует деятельность Мамедгусейна Тахмасиба, в сборе фольклорных образцов, выражающих историю азербайджанского народа, его образ жизни, духовные ценности, и их издания.

Ключевые слова: фольклор, Мамедгусейн Тахмасиб, фольклорист, собиратель, издатель, азербайджанский фольклор, ашугская литература, сказки, дастаны, анекдоты, притчи, пословицы, эпос "Китаби дедэ Коркуд", эпос "Кёроглу".

Summary

The author investigated Mammadhusayn Tahmasib's collecting activity in the article, who had unique services in collection and publication of folklore samples representing Azerbaijani people's history, lifestyle and moral values.

Key words: folklore, Mammadhusayn Tahmasib, folklorist, collector, publisher, Azerbaijani folklore, ashug literature, tales, dastans (epos), anecdotes, legends, proverbs, Epos "Kitabi-Dada Gorgud", Epos "Koroghlu".